Forensic Science, 4'2026
ISSN: 3083-6085 (print), 3083-6093 (online)

УДК 343.98:343.541
DOI https://doi.org/10.32782/forensic.science.2026.4.6

Владислав Жирко
завідувач відділу мистецтвознавчих, історико-археологічних досліджень та досліджень інтелектуальної власності лабораторії досліджень у сфері інформаційних технологій,
Дніпропетровський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України
https://orcid.org/0009-0001-1893-9388

ТЕРМІН «ДИТЯЧА ПОРНОГРАФІЯ» У СУДОВО-ЕКСПЕРТНОМУ МИСТЕЦТВОЗНАВЧОМУ ДОСЛІДЖЕННІ: НОРМАТИВНЕ ЗНАЧЕННЯ, ПРАВОЗАХИСНІ ПІДХОДИ ТА НАПРЯМИ МЕТОДИЧНОГО УТОЧНЕННЯ

У статті досліджено особливості застосування терміна «дитяча порнографія» у судово-експертному мистецтвознавчому дослідженні. Актуальність теми зумовлена необхідністю узгодження законодавчо закріпленого в Кримінальному кодексі України (далі – КК України) поняття «дитяча порнографія» із сучасною міжнародною професійною та правозахисною термінологією, у межах якої рекомендовано використовувати поняття «матеріали сексуального насильства над дітьми» (child sexual abuse material, CSAM), а в ширшому контексті – «матеріали сексуальної експлуатації дітей» (child sexual exploitation material, CSEM). Метою статті є обґрунтування диференційованого підходу до вживання зазначених понять у нормативному, процесуальному, експертному, науково-методичному та освітньому контекстах.

У дослідженні використано формально-юридичний, системно-структурний, порівняльно-правовий і спеціально-експертний методи. Проаналізовано положення Кримінального кодексу України, Конвенції про кіберзлочинність, Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства, Методики судово-експертного мистецтвознавчого дослідження продукції порнографічного характеру (реєстраційний код 15.1.12), Термінологічних настанов ECPAT International та сучасних наукових праць із проблематики CSAM і CSEM. Розкрито підстави критичного ставлення до терміна child pornography у неюридичному контексті, зокрема його семантичну неточність, неузгодженість із сучасними правозахисними підходами та ризик зміщення уваги з факту насильства щодо дитини на властивості «продукції».

Встановлено, що термін «дитяча порнографія» повинен застосовуватися під час цитування та тлумачення кримінально-правових норм, у процесуальних документах і в разі формулювання питань, які відтворюють нормативну дефініцію. У наукових, методичних, освітніх і професійно-комунікативних матеріалах доцільним є застосування термінів CSAM або CSEM відповідно до змісту матеріалу. Запропоновано диференційовану модель терміновживання в судово-експертній практиці та проєкт термінологічної примітки до Методики. Окремо зазначено, що поява матеріалів, згенерованих або змінених із застосуванням штучного інтелекту (далі – ШІ), посилює потребу в технологічно нейтральній і правозахисно орієнтованій мові, але не змінює нормативного змісту поняття «дитяча порнографія» в КК України.

***Ключові слова**: дитяча порнографія, матеріали сексуального насильства над дітьми (CSAM), матеріали сексуальної експлуатації дітей (CSEM), судово-експертне мистецтвознавче дослідження, правозахисна термінологія, методика судової експертизи.*

Постановка проблеми. Кримінальне законодавство України застосовує термін «дитяча порнографія». Відповідно до п. 2 примітки до ст. 156-1 КК України під дитячою порнографією у цій статті та ст. 301-1 КК України слід розуміти зображення в будь-який спосіб дитини чи особи, яка виглядає як дитина, у реальному чи змодельованому відверто сексуальному образі або задіяної у реальній чи змодельованій відверто сексуальній поведінці, або будь-яке зображення статевих органів дитини в сексуальних цілях [1, п. 2 примітки до ст. 156-1]. Ця дефініція має обов'язкове значення для кримінально-правового регулювання.

Водночас термін *child pornography*, відповідником якого є «дитяча порнографія», у міжнародному науковому, правозахисному та професійному дискурсі дедалі частіше розглядається як неточний. У таких контекстах застосовують термін *child sexual abuse material* – «матеріали сексуального насильства над дітьми» (далі – CSAM). Поряд із ним використовується термін *child sexual exploitation material* – «матеріали сексуальної експлуатації дітей» (далі – CSEM). CSAM застосовується для позначення матеріалів, що відображають сексуальне насильство над дитиною та/або містять зображення її статевих органів у сексуальних цілях. CSEM є ширшим поняттям і може охоплювати CSAM та інші матеріали сексуального характеру, пов'язаного із сексуальною експлуатацією дітей. У межах цієї статті обидва терміни вживаються як професійні та правозахисні категорії, що не підміняють законодавчу дефініцію «дитяча порнографія» [5, с. 15–16; 6, с. 72–76].

Проблема має значення для судово-експертної практики. У чинній Методиці судово-експертного мистецтвознавчого дослідження продукції порнографічного характеру (далі – Методика 15.1.12) термінологія узгоджується із законодавчим терміном «дитяча порнографія» [2, с. 4–5]. Проте питання про належне застосування цього терміна в науково-методичному, професійному й освітньому текстах окремо не врегульовано. Це створює потребу розмежувати нормативне слововживання, що забезпечує юридичну визначеність, і професійну CSAM-/CSEM-термінологію, орієнтовану на права та гідність дитини.

Мета статті. Метою статті є обґрунтування диференційованого підходу до вживання термінів «дитяча порнографія», «матеріали сексуального насильства над дітьми» (CSAM) та «матеріали сексуальної експлуатації дітей» (CSEM) у судово-експертному мистецтвознавчому дослідженні, а також формулювання пропозицій щодо уточнення методичного термінологічного апарату.

Для досягнення мети поставлено такі завдання: визначити нормативне значення терміна «дитяча порнографія» в законодавстві України; проаналізувати міжнародні та наукові аргументи на користь застосування CSAM-/CSEM-термінології; окреслити межі компетенції судового експерта у зв'язку з терміновживанням; запропонувати модель застосування термінів у процесуальних, експертних, науково-методичних та освітніх документах; визначити значення цифрових технологій і ШІ для подальшого розвитку термінологічного підходу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема термінології щодо матеріалів, пов'язаних із сексуальним насильством над дітьми, досліджується на перетині міжнародного права, прав дитини, кримінального права й експертної практики. Конвенція про кіберзлочинність передбачає криміналізацію діянь, пов'язаних із порнографічними матеріалами, що візуально зображують неповнолітню особу, особу, яка має вигляд неповнолітньої, або реалістичне зображення неповнолітньої особи, яка бере участь у відверто сексуальній поведінці [3, ст. 9]. Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства встановлює комплексні засади запобігання сексуальній експлуатації дітей і сексуальному насильству стосовно дітей [4, ст. 3, 20].

Системний порівняльно-правовий аналіз еволюції термінів *child pornography*, CSAM і CSEM у праві ООН, Ради Європи та Європейського Союзу здійснила *M. Dąbrowska*. Авторка встановила, що зміна термінології відбувається переважно під впливом актів «м'якого права», які є гнучкішими за міжнародні договори та швидше реагують на зміни цифрового середовища й підходів до захисту прав дитини. У формально обов'язкових актах і національному законодавстві часто зберігаються традиційні дефініції, тоді як у рекомендаційних, експертних, політичних і правозахисних документах переважає CSAM-/CSEM-термінологія [5, с. 21–22].

Термінологічні настанови ECPAT International рекомендують у неюридичних контекстах уникати терміна *child pornography* і залежно від змісту матеріалу застосовувати CSAM або CSEM [6, с. 66, 72–76]. У науковій праці *I. Ćaleta* термін *child pornography* оцінюється як лінгвістично, психологічно та правово проблемний: він може мінімізувати тяжкість насильства, створювати помилкові асоціації з добровільною діяльністю дорослих та сприяти стигматизації потерпілої дитини [7, с. 83–88].

Водночас існування кількох суміжних понять свідчить про потребу уникати їх механічного ототожнення. В оглядовому дослідженні *K. Chauviré-Geib* та *J. M. Fegert* технологічно опосередковане сексуальне насильство щодо дітей описано як широку й неоднорідну сферу, що включає, зокрема, сексуалізовані зображення, онлайн-грумінг, сексуальні взаємодії та візуальне відтворення відверто сексуальної поведінки [8, с. 1338–1344]. Це підтверджує, що CSAM не може бути універсальним позначенням для кожного цифрового матеріалу сексуалізованого характеру, у якому фігурує дитина чи особа, яка має вигляд дитини; зміст і контекст матеріалу потребують окремого аналізу.

Для судово-експертного дослідження важливими є праці про труднощі ідентифікації та класифікації відповідних цифрових об'єктів. *J. A. Kloess* та співавтори показали, що визначення вікової категорії особи, характеру зображення і його відповідності критеріям незаконного або непристойного матеріалу може бути ускладненим через неоднозначність контексту, особливості фізичного розвитку та відсутність надійних візуальних ознак [9, с. 173–196].

Вітчизняним методичним джерелом є Методика 15.1.12, яка визначає предмет дослідження, коло об'єктів, критерії оцінювання й алгоритм дій експерта, охоплюючи, зокрема, відеозаписи та графічні файли на цифрових носіях [2, с. 4–5]. Методика 15.1.12 передбачає можливість комплексних досліджень, але не містить спеціального розмежування законодавчого та професійно-правозахисного терміновживання. Це і визначає наукову спрямованість цієї статті.

Виклад основного матеріалу. Термін «дитяча порнографія» у праві України має спеціальне нормативне значення. Його не можна довільно замінювати в тексті кримінально-правової норми, у процесуальних документах або в документах, де відтворюється законодавче питання. Саме ця дефініція створює правову визначеність предмета кримінально-правового захисту.

У практиці призначення мистецтвознавчої експертизи доцільно виходити із формулювань, наближених до орієнтовних питань Методики 15.1.12. Наприклад: «Чи містять графічні файли (зображення), надані на дослідження, інформацію характеру дитячої порнографії?» [2, с. 5]. За потреби питання може бути конкретизоване шляхом зазначення виду файлу, носія, кількості об'єктів та інших ідентифікаторів.

При цьому експерт не повинен вирішувати правові питання. Кримінальний процесуальний кодекс України не допускає проведення експертизи для з'ясування питань права [10, ч. 1 ст. 242]. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз і експертних досліджень забороняє експерту вирішувати питання, що виходять за межі його спеціальних знань, зокрема питання права [11, п. 2.3]. Тому у висновку не можуть міститися судження про наявність складу кримінального правопорушення, винуватість особи, форму вини чи остаточну правову кваліфікацію.

Функція експерта-мистецтвознавця полягає у дослідженні змісту наданої інформації, її описі та оцінюванні за критеріями Методики 15.1.12. Саме на підставі результатів такого дослідження орган досудового розслідування, прокурор або суд здійснює належну правову оцінку.

Правозахисні підходи та CSAM-/CSEM-термінологія. Поза межами прямого цитування законодавства поняття «дитяча порнографія» потребує обережного застосування. Насамперед воно може розглядатися як семантично неточне: поняття «порнографія» у загальному мовному вжитку часто пов'язується зі створенням чи поширенням сексуального контенту за участю дорослих осіб. Вживання цього слова стосовно дітей здатне послаблювати акцент на примусовому та насильницькому характері ситуації.

CSAM-термінологія пропонує інший підхід. Формула «матеріали сексуального насильства над дітьми» не характеризує дитину як учасника «порнографії», а вказує на те, що матеріал фіксує або відтворює сексуальне насильство над нею. Це має значення для

опису шкоди, комунікації з потерпілими, підготовки фахівців і формування суспільного розуміння відповідних правопорушень.

CSEM є ширшим терміном, що може охоплювати CSAM та інші матеріали сексуального характеру, пов'язаного із сексуальною експлуатацією дітей. Тому CSAM і CSEM не повинні використовуватися як взаємозамінні позначення. У ширшому правозахисному або політико-правовому контексті може застосовуватися формула «матеріали сексуальної експлуатації дітей та сексуального насильства над дітьми». Формулу «матеріали про сексуальну експлуатацію та сексуальне насильство над дітьми» не слід застосовувати для позначення об'єктів експертного дослідження, оскільки вона стосується інформаційних, наукових або навчальних матеріалів, присвячених відповідній проблематиці.

Диференційована модель терміновживання. Виходячи з різних функцій нормативного та професійного слововживання, доцільно застосовувати диференційовану модель, наведену в таблиці 1.

Запропонована модель не змінює законодавчого змісту поняття «дитяча порнографія». Її мета полягає у забезпеченні нормативної точності в процесуальному контексті та використанні сучасної правозахисної термінології у науковій і методичній роботі.

Цифрові виклики для термінології. Поява цифрових матеріалів, згенерованих або змінених із застосуванням ШІ, додатково підтверджує потребу в технологічно нейтральному й точному терміновживанні. У документах Ради Європи використовується формула *AI-generated or altered child sexual exploitation or sexual abuse material* [12, с. 1–3]. У межах цієї статті її доцільно передавати як «матеріали сексуальної експлуатації дітей та сексуального насильства над дітьми, згенеровані або змінені із застосуванням ШІ».

Ця формула охоплює як повністю ШІ-згенеровані, так і ШІ-модифіковані матеріали. Однак технологічний спосіб створення файлу сам по собі не визначає його правової оцінки. Він має значення для встановлення властивостей цифрового об'єкта в межах комп'ютерно-технічного дослідження, тоді як мистецтвознавче дослідження оцінює зміст матеріалу, а кримінально-правова кваліфікація належить до компетенції уповноважених учасників кримінального провадження.

Отже, цифрові технології не вимагають заміни законодавчого поняття «дитяча порнографія». Вони лише посилюють потребу в чіткому розмежуванні нормативного, професійного та технічного слововживання.

Напрями методичного уточнення. Методика 15.1.12 послуговується законодавчо

Таблиця 1

Диференційоване застосування термінів у правовому та судово-експертному контекстах

Контекст використання	Рекомендований термін або формула	Методичне застереження
Цитування та тлумачення КК України	«дитяча порнографія»	Вживається в нормативному значенні п. 2 примітки до ст. 156-1 КК України
Постанова, ухвала, питання до експерта	«інформація характеру дитячої порнографії»	Формула відповідає орієнтовним питанням Методики та не вимагає правової кваліфікації
Дослідницька частина висновку	«досліджувані зображення», «відеозаписи», «інформація», «цифрові матеріали»	Опис має бути нейтральним, конкретним і достатнім для обґрунтування висновку
Наукові, методичні та освітні тексти	«матеріали сексуального насильства над дітьми» (CSAM)	Доцільно пояснити співвідношення із законодавчим поняттям «дитяча порнографія»
Ширший правозахисний чи політико-правовий контекст	«матеріали сексуальної експлуатації дітей» (CSEM) або «матеріали сексуальної експлуатації дітей та сексуального насильства над дітьми»	CSEM є ширшим поняттям, ніж CSAM; його не слід автоматично ототожнювати із законодавчим поняттям
ШІ-генеровані або ШІ-модифіковані об'єкти	«матеріали сексуальної експлуатації дітей та сексуального насильства над дітьми, згенеровані або змінені із застосуванням ШІ»	Формула описує вид цифрового об'єкта, а не визначає кримінально-правову кваліфікацію

Джерело: розроблено автором на підставі [1; 2; 5-7].

визначеною термінологією та має застосовувати її у випадках, коли предметом дослідження є інформація характеру дитячої порнографії. Водночас для науково-методичних, освітніх і професійно-комунікативних цілей доцільно доповнити Методику термінологічною приміткою або словником.

Пропонується така редакція: «У цій Методиці термін "дитяча порнографія" застосовується у значенні, встановленому п. 2 примітки до ст. 156-1 Кримінального кодексу України. У науково-методичному, освітньому та професійно-комунікативному контексті може використовуватися термін "матеріали сексуального насильства над дітьми" (child sexual abuse material, CSAM) для позначення матеріалів, що відображають сексуальне насильство над дитиною та/або містять зображення її статевих органів у сексуальних цілях. Для ширшого кола матеріалів, пов'язаних із сексуальною експлуатацією дітей, може застосовуватися термін "матеріали сексуальної експлуатації дітей" (child sexual exploitation material, CSEM). Використання цих термінів не змінює нормативного змісту поняття "дитяча порнографія" і не є самостійною кримінально-правовою кваліфікацією».

Застосування такої примітки сприятиме уніфікації професійного слововживання й уникненню конфлікту між законодавчою точністю та правозахисно орієнтованою мовою. Воно не вимагає зміни КК України та не впливає на межі компетенції судового експерта.

Висновки. Термін «дитяча порнографія» має законодавчо визначене значення та повинен застосовуватися під час цитування і тлумачення п. 2 примітки до ст. 156-1 та ст. 301-1 КК України, у процесуальних документах і для постановки питань, сформульованих мовою закону.

У науково-методичному, освітньому та професійно-комунікативному контекстах доцільним є застосування терміна «матеріали сексуального насильства над дітьми» (CSAM). Він точніше передає насильницький та експлуатаційний характер відповідних матеріалів і відповідає сучасним міжнародним правозахисним підходам.

CSEM є ширшим поняттям, що може охоплювати CSAM та інші матеріали сексуального характеру, пов'язаного із сексуальною експлуатацією дітей. Тому CSEM не слід автоматично ототожнювати ні з CSAM, ні з законодавчим поняттям «дитяча порнографія».

Генеративні технології ШІ підтверджують необхідність технологічно нейтрального терміновживання. Для опису відповідних об'єктів доцільно застосовувати формулу «матеріали сексуальної експлуатації дітей та сексуального насильства над дітьми, згенеровані або змінені із застосуванням ШІ». Така формула має описовий, а не кваліфікаційний характер.

Наукова новизна статті полягає у формуванні диференційованої моделі терміновживання для нормативного, процесуального, експертного, науково-методичного та правозахисного контекстів, а також у пропозиції термінологічної примітки до Методики 15.1.12.

Список використаної літератури:

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text (дата звернення: 01.10.2026).
2. Долуда А. О., Пукліч О. С., Круковська Л. В., Попов Ю. П., Новікова К. В., Коструб А. Н., Лозов'юк А. Г. Методика судово-експертного мистецтвознавчого дослідження продукції порнографічного характеру (зі змінами). Харків : Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», 2024. 14 с. Реєстраційний код 15.1.12.
3. Конвенція про кіберзлочинність : Конвенція Ради Європи від 23.11.2001. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_575#Text (дата звернення: 01.10.2026).
4. Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства : Конвенція Ради Європи від 25.10.2007. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_927#Text (дата звернення: 01.10.2026).
5. Dąbrowska M. Terminological Developments in the Criminalization of Child Sexual Abuse Material (CSAM) in International and European Union Law. *Eastern European Journal of Transnational Relations*. 2025. Vol. 9, No. 2. P. 7–24. DOI: https://doi.org/10.15290/eejtr.2025.09.02.01.
6. Terminology Guidelines for the Protection of Children from Sexual Exploitation and Sexual Abuse. 2nd ed. ECPAT International, 2025. 194 p. URL: https://ecpat.org/wp-content/uploads/2025/04/Second-Edition-Terminology-Guidelines-final.pdf (дата звернення: 01.10.2026).

7. Ćaleta I. Od „dječje pornografije" do „materijala koji sadrže seksualno zlostavljanje djece" (CSAM): nužnost terminološke promjene u znanstvenom, pravnom i javnom diskursu. *Dijete i obitelj u suvremenom društvu*. 2025. Vol. 2, No. 2. S. 83–105. DOI: https://doi.org/10.25234/dosd/38968.
8. Chauviré-Geib K., Fegert J. M. Victims of Technology-Assisted Child Sexual Abuse: A Scoping Review. *Trauma, Violence, & Abuse*. 2024. Vol. 25, No. 2. P. 1335–1348. DOI: https://doi.org/10.1177/15248380231178754.
9. Kloess J. A., Woodhams J., Whittle H., Grant T., Hamilton-Giachritsis C. E. The Challenges of Identifying and Classifying Child Sexual Abuse Material. *Sexual Abuse*. 2019. Vol. 31, No. 2. P. 173–196. DOI: https://doi.org/10.1177/1079063217724768.
10. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text (дата звернення: 01.10.2026).
11. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : наказ Міністерства юстиції України від 08.10.1998 № 53/5. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text (дата звернення: 01.10.2026).
12. Joint Statement on AI-generated or Altered Child Sexual Exploitation or Sexual Abuse Material by the Cybercrime Convention Committee (T-CY) and the Lanzarote Committee. T-ES(2026)07_en final. T-CY(2026)05_en final. Adopted 2 June 2026. Council of Europe. URL: https://rm.coe.int/t-es-2026-07-en-final-and-t-cy-2026-05-en-final-tcy-lc-joint-statement/48802c0172 (дата звернення: 01.10.2026).

References:

1. Kryminalnyi kodeks Ukrainy [Criminal Code of Ukraine] (2001, April 5). No. 2341-III. Retrieved October 1, 2026, from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text [in Ukrainian].
2. Doluda, A. O., Puklich, O. S., Krukovska, L. V., Popov, Yu. P., Novikova, K. V., Kostrub, A. N., & Lozoviuk, A. H. (2024). Metodyka sudovo-ekspertnoho mystetstvoznavchoho doslidzhennia produktsii pornofilnoho kharakteru (zi zminamy) [Methodology for forensic art-historical examination of materials of a pornographic nature (as amended)]. Kharkiv: Natsionalnyi naukovyi tsentr „Instytut sudovykh ekspertyz im. Zasl. prof. M. S. Bokariusa" [in Ukrainian].
3. Convention on Cybercrime (2001, November 23). Council of Europe. Retrieved October 1, 2026, from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_575#Text [in Ukrainian].
4. Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse (2007, October 25). Council of Europe. Retrieved October 1, 2026, from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_927#Text [in Ukrainian].
5. Dąbrowska, M. (2025). Terminological developments in the criminalization of child sexual abuse material (CSAM) in international and European Union law. *Eastern European Journal of Transnational Relations*, 9(2), 7–24. https://doi.org/10.15290/eejtr.2025.09.02.01.
6. ECPAT International (2025). Terminology guidelines for the protection of children from sexual exploitation and sexual abuse (2nd ed.). Retrieved from: https://ecpat.org/wp-content/uploads/2025/04/Second-Edition-Terminology-Guidelines-final.pdf.
7. Ćaleta, I. (2025). Od „dječje pornografije" do „materijala koji sadrže seksualno zlostavljanje djece" (CSAM): nužnost terminološke promjene u znanstvenom, pravnom i javnom diskursu [From "child pornography" to "child sexual abuse material" (CSAM): The necessity of terminological change in scientific, legal and public discourse]. *Dijete i obitelj u suvremenom društvu*, 2(2), 83–105. https://doi.org/10.25234/dosd/38968.
8. Chauviré-Geib, K., & Fegert, J. M. (2024). Victims of technology-assisted child sexual abuse: A scoping review. *Trauma, Violence, & Abuse*, 25(2), 1335–1348. https://doi.org/10.1177/15248380231178754.
9. Kloess, J. A., Woodhams, J., Whittle, H., Grant, T., & Hamilton-Giachritsis, C. E. (2019). The challenges of identifying and classifying child sexual abuse material. *Sexual Abuse*, 31(2), 173–196. https://doi.org/10.1177/1079063217724768.
10. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [Criminal Procedure Code of Ukraine]. (2012, April 13). No. 4651-VI. Retrieved October 1, 2026, from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text [in Ukrainian].
11. Ministerstvo yustytsii Ukrainy (1998, October 8). Pro zatverdzhennia Instruktsii pro pryznachennia ta provedennia sudovykh ekspertyz ta ekspertnykh doslidzhen ta Naukovo-metodychnykh rekomendatsii z

pytan pidhotovky ta pryznachennia sudovykh ekspertyz ta ekspertnykh doslidzhen [On approval of the Instruction on the appointment and conduct of forensic examinations and expert studies and scientific and methodological recommendations on their preparation and appointment] (Order No. 53/5). Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text [in Ukrainian].

12. Cybercrime Convention Committee (T-CY), & Lanzarote Committee (2026, June 2). Joint statement on AI-generated or altered child sexual exploitation or sexual abuse material (T-ES(2026)07_en final; T-CY(2026)05_en final). Council of Europe. Retrieved from: https://rm.coe.int/t-es-2026-07-en-final-and-t-cy-2026-05-en-final-tcy-lc-joint-statement/48802c0172.

Vladyslav Zhyrko. The term “child pornography” in forensic art-historical examination: normative meaning, child-rights approaches, and directions for methodological clarification

The article examines the use of the term “child pornography” in forensic art-historical examination. The relevance of the study is determined by the need to reconcile the statutory term “child pornography” in the Criminal Code of Ukraine with current international professional and child-rights terminology that recommends the use of “child sexual abuse material” (CSAM) and, in broader contexts, “child sexual exploitation material” (CSEM). The aim of the article is to substantiate a differentiated approach to the use of these concepts in legal, procedural, forensic, scientific-methodological, and educational contexts.

Formal-legal, systemic-structural, comparative-legal and forensic-specialist methods are used. The article analyses the Criminal Code of Ukraine, the Convention on Cybercrime, the Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse, the Methodology for Forensic Art-Historical Examination of Materials of a Pornographic Nature, the ECPAT International Terminology Guidelines, and recent scientific research on CSAM and CSEM. The article explains the reasons for critically assessing the term “child pornography” outside a strict legal context, including its semantic inaccuracy, weak correspondence to a child-rights-oriented perspective, and the risk of shifting attention from violence against a child to the characteristics of a “product.”

The study establishes that the statutory term “child pornography” should be retained when quoting and applying criminal-law provisions, in procedural documents, and in questions phrased through the statutory definition. In scientific, methodological, educational and professional communication contexts, the use of CSAM or CSEM is appropriate according to the content and scope of the material concerned. The article proposes a differentiated terminology model for forensic practice and a draft terminological note for Methodology 15.1.12. It also concludes that materials generated or altered with artificial intelligence reinforce the need for technologically neutral and child-rights-oriented terminology, but do not alter the statutory meaning of “child pornography” under the Criminal Code of Ukraine.

***Keywords**: child pornography, child sexual abuse material (CSAM), child sexual exploitation material (CSEM), forensic art-historical examination, child-rights terminology, forensic methodology.*

Дата першого надходження статті до видання: 05.10.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 04.11.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 18.11.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії
відкритого доступу (CC BY 4.0)